

Paroladoj en la Agoj de la Apostoloj

La libro, kiel supozigas la titolo, enhavas ĉefe rakontojn, raportojn. Tamen, interne de tiu sinsekvo de diversaj eventoj troviĝas tiuj paroladoj.

En la ĉapitroj 2, 3 kaj 4 estas paroladoj de Petro. La sepa ĉapitro enhavas la paroladon de Stefano. En la ĉapitroj 13, 17, 20, 22, 23 kaj 26 oni trovas paroladojn de Paŭlo. Mi esperas ke vi prenis tempon por legi ilin.

Mi unue rigardos la cirkonstancojn de tiuj paroladoj, poste mi rigardos al kiu publiko ili estis adresataj. Sekve mi analizos iliajn skemojn kaj la reagojn.

En ili estas multaj komunaj, kompreneble, sed ankaŭ diferencoj. Ni do rigardos ilin.

Fine, ni serĉos la dividitan mesaĝon, kaj kion oni povas reteni por ni hodiaŭ kaj por niaj Eklezioj.

1. Cirkonstancoj

Agoj 2 : Vi ĉiuj konas la rakonton de la Pentekosta tago en Jerusalemo, kio okazis al la disĉiploj kunvenintaj kaj trafita de la Sankta Spirito. La evento kaŭzis en la urbo tumulton, surprizon, demandadon. La homoj alkuris la domon kie estis la disĉiploj. Ili aŭdis ilin kaj miris, miregis. Neordinara okazaĵo ene de la festotagoj en la urbo, ĉiuj volas vidi kaj kompreni.

Agoj 3 : Johano kaj Petro iras kiel kutime al la Templo. Ĉe la pordo staras handikapita almozulo. Anstataŭ doni almozon Petro, kun Johano, starigas lin, sanigas lin kaj liberigas lin. Ĉiuj bone konis tiun homon kiu almozpetis. Ili miris kaj volis kompreni.

Agoj 4 : Tiu malsanigo, korpa riparo, kaŭzis tiom da bruo, ke la ĉefoj de la popolo volis kompreni kio okazis. Ili ne povis akcepti ke tio havis rilaton kun Jesuo, krucumita antaŭ kelka tempo. Ili konsistigis kortumon antaŭ kiu la apostoloj devis respondi.

Agoj 7 : La Evangelio disvastiĝis, kaj la multaj novaj disĉiploj postulis pli da servoj. Sekve, oni instalas la diakonojn, por servi al la tabloj, ĉefe la forgesitajn greklingvajn vidvinojn. En tiuj ĉapitroj, oni povas konstati, ke tiuj sep diakonoj ne nur servis ĉe la tablo, sed predikis la Evangelion, kun sufiĉe granda efiko. Unu el ili estis sekve arestita, ĉar la Evangelio ĝenas multajn homojn, Oni do kondukis Stefanon al proceso helpe de malveraj atestantoj. Li respondas.

Agoj 13 : La Evangelio daŭre disvastiĝas. Saŭlo (de nun nomata Paŭlo) estis sendata por proklami la Evangelion al aliaj lokoj. Li iris kun Barnabas al Kipro, kaj poste al diversaj urboj de nuna Anatolio. En Antioĥia en Pisidio, li estis invitita de la ĉefo de la sinagogo paroli.

Agoj 17 : Paŭlo, nun kun Silas, plu vojaĝis kaj predikis kaj konsistigis Ekleziojn. Kutime, li komencis paroli en la sinagogo. Alveninte en Ateno, post la paroladoj en la sinagogo, li estis invitita de filozofoj paroli en la areopago, do ekster la kutimaj judaj cirkonstancoj.

Agoj 20 : Paŭlo nun vojaĝas al Jerusalemo, antaŭsentante ke tiu estos vojaĝo al la fino. Survoje, li vizitas la Ekleziojn. Lia ŝipo haltas en Mileto, apud Efeso. Li vokas la presbiterojn, la respondeculojn de la Eklezio en Efeso. Li dividas kun ili sian senton kaj transdonas siajn rekomendojn.

Agoj 22 : Paŭlo estas denove en la juda tero, Estis stranga situacio. Ĉar Paŭlo estis akuzita ne plu sekvi la leĝon kaj inciti al tio, li do decidis fari solenan ritan promeson al Dio kun 4 aliaj. Kiam li estis en la Templo por tio, pluraj kiuj antaŭe vidis lin en la urbo kun ne-judaj disĉiploj pensis ke li kondukis ilin en la sanktejon kaj akuzis lin. La homamaso volis mortigi lin, sed la romiaj soldatoj eltiris lin. Ili poste konstatis ke li ne estas tiu ribelulo kiel ili pensis. Paŭlo petas paroli al la homamaso, kaj la ĉefkapitano akceptis.

Agoj 23 : Por bone kompreni kion riproĉas la Judoj al Paŭlo, la ĉefkapitano kondukis Paŭlon al la sinedrio por klarigo.

Agoj 26 : Paŭlo estas en karcero atendante proceson antaŭ la imperiestro en Romo. La nova guberniestro Felikso kaj la reĝo Agripo volis aŭskulti Paŭlon por kompreni kial li estas en tia situacio.

2. Adresita publiko

Kiel vi jam konstatis la situacioj estis parte samaj parte malsamaj.

Ni nun atentos pri la adresita publiko. Tiu fakto klarigas la diferencojn inter la diversaj paroladoj.

Agoj 2 : La teksto indikas kiu troviĝas en Jerusalemo tiam, por la festo de Ŝavuot (la festo de la Semajnoj), 50 tagoj post Pasko. Temas pri Judoj el ĉiu nacio sub la ĉielo, kaj kelkaj versikloj pli poste oni eĉ havas liston de regionoj. Temas pri religiaj, religiemaj homoj, pilgrimantoj. Kun ili ankaŭ estis Judujanoj kaj Galileanoj, Jerusalemano. Ili havas komunan kulturon, la biblian kulturon. Ili havas komunan ritaron, inkluzive la pilgrimadon al la urbo, al la Templo.

Agoj 3 : La dua parolado okazas en la Salomona portiko de la Templo. Tie venas fideluloj, Temas denove pri kredantaj Judoj. Ili venis tie pro la kuranta informo pri la resanigo de la almozulo. La homoj miregas, kaj volas kompreni kio okazis. Ili havas la saman komunan biblian kulturon, sed ankaŭ scivolemon pri strangaj aferoj. Ili eble postkuras la mirindaĵojn.

Agoj 4 : En tiu ĉi ĉapitro Petro defendas sin antaŭ la Sinedrio. Ĝi konsistas el la ĉefoj de la popolo, la fakuloj pri la Leĝo, la Skribistoj kaj la ĉefpastro. Ili des pli bone konas la Skribon. Tamen ili estas ankaŭ el tiuj kiuj kondamnis Jesuon de la Romianoj. Ilia demando estas pri aŭtoritato.

Agoj 7 : Denove, la publiko estas la sinedrio, do homoj kiuj bone konas la historion de la popolo, sed homoj, kiuj ankaŭ provis prudente agi rilate al la Romianoj por konservi siajn kutimojn kaj religion. La agado de la disĉiploj aperas al ili danĝera rilate tion.

Agoj 13 : Oni vidis, ke Paŭlo kaj liaj kunuloj unue iras al la sinagogo por proklami la Evangelion. Tion do ili faris dum tiu misia vojaĝo, tiam en Antioĥia en Pisidio. Tiuj, kiuj vizitas la sinagogojn en tiu tempo estas Judoj kiuj vivas en la urbo aŭ la ĉirkaŭaĵo kaj "tiuj kiuj timas Dion". Tiuj ĉi lastaj ne estas Judoj, eĉ ne prozelitoj, sed homoj kiuj agnoskas la Dion de la Judoj, pliprofundiĝas en tiu fido, kaj ankaŭ vivas laŭe. Paŭlo distingas la du grupojn en sia apostrofo. Ambaŭ bone konas la Skribon kaj kion ĝi diras.

Ĉiuj ĉi tiuj publikoj havis la saman kulturan kaj religian fonon. Ili komprenis kiam oni parolis al ili pri la bibliaj epizodoj.

Agoj 17 : La afero tute malsimilas rilate al la parolado en Ateno. La publiko tiam estas pagana. Temas pri grekaj filozofoj, stoikaj kaj epikuranaj, kaj ankaŭ aliaj el la granda varieco de la greka penso. Al ili ne estas bone konata la juda penso tiutempa, krom kompreneble ke en tiu jam malferma mondo la pripenso transiras de unu al la alia.

Agoj 20 : En tiu momento, streĉiga por Paŭlo, okazis la renkontiĝo kun la respondeculoj de la Eklezio en Efeso. Intimeco ligas ilin al la apostolo, intimeco kaj sama konvinko pri Jesuo kaj la Evangelio. Tiam ne estas homamaso, nek iuspeca tribunalo, nur amikoj, fratoj.

Agoj 22 : Paŭlo defendas sin antaŭ akuzanta homamaso, ĉiuj Judoj, pli fidelaj ol la plej fidelaj. Ĉu ili estis konvinkeblaj ? Oni povas dubi.

Agoj 23 : Nun, li pledas antaŭ la sinedrio, la religiaj kaj sociaj ĉefoj. Tamen notinde estas, ke ili estis tre dividitaj, inter fariseoj kaj sadukeoj, do eble ne unuanimaj. Eble ene de tiuj estas luktoj por potenco.

Agoj 26 : Ankaŭ tiam, ne estas homamaso antaŭ Paŭlo. Temas pri gravuloj, kiuj havas la povon kondamni aŭ ne kondamni lin. Unu el ili estis la romia prokuroro Festo, la alia estis la juda reĝo Agripo. La unua ne multon konas el la juda kulturo kiam la dua bone konas ĝin. Apud ili estis ankaŭ aliaj gravuloj, la kortego de Agripo, la ĉefkapitanoj, la urbaj eminentuloj,

3. Skemoj

Agoj 2 : Petro komenciĝas per ligo inter kio ĵus kaŭzis tiun ĉi tumulton en la urbo kaj la diro de la profeto Joel pri la elverŝo de la Spirito. Li poste ligas Jesuon, lian vivon, morton kaj releviĝon al la reĝo David en la 16a psalmo. La disĉiploj estas atestantoj de la releviĝo. Petro pluiras komentante la releviĝon de Jesuo, la Kristo, denove kun ligo al David tiam per la 110a psalmo.

Tie mi notas ke la britaj tradukistoj de nia Nova Testamento interpretis la saman grekan vorton ΚΥΡΙΟΣ per ĉu Sinjoro, ĉu la Eternulo. Tio ĉi ne okazas nur ĉi tie sed en multaj aliaj lokoj. Tia tradukado estas malofta inter la multaj tradukoj de la Nova Testamento, ĉar ĝi volas reiri al la

hebrea teksto de la psalmo tiam, kiam la teksto de la aŭtoro de la Agoj citas la Septuagintan tekston, do greklingvan.

La konkludo de Petro estas ke Jesuon krucumitan kaj releviĝintan Dio faris Sinjoro kaj Kristo. Post la unuaj reagoj de la homoj, "Ili estis pikitaj en la koro", Petro proklamis la penton kaj la bapton, kaj sekve la donacon de la Spirito kaj la promeson por tiuj kiuj alvokos Dion.

Miloj akceptis tiun parolon, estis baptitaj kaj aldoniĝis al nombro de la disĉiploj. "Ili persistis en la instruo de la apostoloj kaj en la kunuleco, en la dispecigo de pano kaj en preĝoj."

Agoj 3 : Petro ligas Jesuon al la Dio de la patriarkoj, kaj li riproĉas la Jerusalemanojn ke ili malkonfesis kaj kondamnis ĝuste tiun Jesuon markitan de Dio. Tamen Dio relevis lin, kaj la potenco en lia nomo restarigis la almozulon. Li poste diras ke la suferoj de Jesuo la Kristo estis anoncigitaj de la profetoj. Sekve, li alvokas al penton kaj konvertiĝon por forigo de la pekoj. Li mencias denove la profetojn, citas Moseon kaj aludas al Samuel, al Abraham.

Ne estis tempo por la reago de la aŭdantoj, ĉar venis la gardistoj de la Templo kiuj arestis Petron kaj Johanon.

Agoj 4 : Petro respondas al la demando de la "regantoj, pliaĝuloj kaj skribistoj" : "per kia potenco aŭ per kia nomo vi faris tion ?" Li unue donas fakton : estis farata bonfaro al senfortulo, estis farata resanigo, kaj jes, tio okazis per la nomo de Jesuo, kiun vi krucumis, kaj kiun Dio relevis. Li citas la psalmon 118 por doni la rolon de Jesuo kiel bazangula ŝtono de la savo, la sola.

Du faktoj gvidis la reagon de la aŭskultintoj : la kuraĝo kaj saĝo de la apostoloj kaj la efektiva resanigo de la almozulo. Ĉar ili havas formalan aŭtoritaton, ili malpermesis al apostoloj paroli en la nomo de Jesuo,

Agoj 7 : Stefano longe rediras al la sinedrio, kiu bone konas ĝin, la historion de la popolo kaj de ĝia rilato kun Dio : Abrahamon kaj la promesojn, Egipton kaj Jozefon, Moseon, Davidon kaj la Templon. Pri la Templo, li citas la profeton Jesaja, ke Dio ne loĝas en domo konstruita de homoj. Li poste denuncas la sintenon de la ĉefoj, kaj fine proklamas sian vizion de Dio kaj la Filo de homo apud Dio.

Tio ĉi kaŭzis skandalon, koleron, kriojn, kaj fine lian morton per ŝtonĵetado.

Agoj 13 : Paŭlo same kiel Petro kaj Stefano rediras la historion de la rilato de Dio kun la popolo de Izrael. Li tion faras ĝis David kaj tiam saltas ĝis Jesuo kiel ido de David kaj plenumo de la promeso, atestita per la prediko de Johano la baptisto. La ĉefoj kaj la loĝantoj de Jerusalemo kondamnis lin, transdonis lin al Pilato por morto, sed Dio relevis lin kaj multaj atestantoj vidis lin. Tiu releviĝo estas plenumo de promeso laŭ la 2a psalmo de David. Al la kredanto estas nun la promeso pri pardono de la pekoj, pravigo kiun ne kapablas la leĝo de Moseo.

Post tiu parolado, en la sekvanta sabato, "preskaŭ la tuta urbo kolektiĝis por aŭdi la vorton de Dio". Tio kaŭzis ĵaluzon de Judoj en la sinagogo kiuj kontraŭdiris Paŭlon. Tiu citante Jesajan montras la universalecon de la Evangelio. Tio provokis ĝojon de la paganoj, de la ne-judoj, kaj laŭdon de ili al Dio. La mesaĝo disvastiĝis kaj samtempe la ĵaluzon kaj persekuton, kaj fine forpelon de la apostoloj.

Agoj 17 : Tute alia cirkonstanco, do tute alia parolado. Paŭlo serĉas elementon kulturan por alkroĉi sian mesaĝon. Antaŭ li estas paganoj, filozofoj, intelektuloj. Tiu hoko estis religio, tiu altaro al nekonata dio. Tiu dio kiun vi adoras kvankam ne konas, tiu estas la kreinto, kiu ne vivas en manfarita templo, ne dependas de la homoj, difinas tempon kaj linojn, volas esti trovata, ĉe la origino de ĉio, ne estas bildigebla. Nun tiu Dio proklamas la neceson de penton, juĝos la mondon per elektita viro kiun kiel garantio li relevis el la mortintoj.

Kvankam la mencio pri releviĝo finis la diskuton certe kun moko, kelkaj tamen fariĝis disĉiploj tiam.

Oni tamen devas noti ke en pluraj paganaj mitologioj, releviĝo el la mortintoj okazas. Sed ĉu la Grekoj vere kredis al sia mitologio ?

Agoj 20 : Paŭlo rememorigas al siaj karuloj lian konduton inter ili, komentas ĝin, lian ateston pri penton antaŭ Dio, pri fido al la Sinjoro Jesuo Kristo, pri la Evangelio de la graco de Dio, pri la tuta intenco de Dio, pri la necesa helpo al la malfortuloj. Li poste donas konsilojn, instrukciojn al la

presbiterojn, la respondeculojn de la Eklezio en Efeso. Ili kune preĝis kaj brakumis kaj ploregis pro la disiĝo.

Agoj 22 : Antaŭ la popolo, la kolera homamaso, Paŭlo rakontas sian propran sperton, sian fervoron persekuti la disĉiplojn, atestas pri la interveno de Jesuo en lian vivon kaj pri la alvoko kiun li ricevis iri kaj prediki al la nacioj, esti atestanto.

Tiu lasta vorto finis la paroladon. Ili ne plu volis aŭskulti. La Templo estas por la Judoj. Ne forgesu la kaŭzon de tiu afero, la supozo pri akompano de ne-judoj en la Templon.

Agoj 23 : Antaŭ la sinedrio Paŭlo unue sin prezentas kiel bona Judo, Sed okazis la interveno de la ĉefpastro kaj la mistrafa reago de Paŭlo. La apudstarantoj informis lin pri tiu mispaŝo lia. Oni ankaŭ povas supozi ke ili rimarkigis al li la konsiston de la sinedrio. Li do uzas tiun komunan kredon kun la Fariseoj pri la releviĝo de la mortintoj.

Agoj 26 : Kvankam antaŭ Paŭlo estis pluraj aliaj, li ĉefe celis la reĝon Agripo. Post agnosko de la kono de Agripo pri judaj religiaj aferoj, li komentas sian propran vivon en rilato kun la promeso de Dio al la Patroj, al la patriarkoj. Tiu promeso estas ligita al la releviĝo. Paŭlo unue sentis sin devigata agi kontraŭ la disĉiploj de Jesuo, sed Jesuo mem intervenis en lian vivon kaj faris lin atestanto. Tiu komision kiun li ricevis estas atesti pri Jesuo, proklami la penton, la pardonon de la pekoj, kaj tio ankaŭ al la nacioj. Tion poste Paŭlo faris. La mencio pri la releviĝo de Kristo anoncita de la profetoj kaj Moseo kaŭzis ĉe la prokuroro Festo la saman reagon kiel ĉe la Grekoj : "Vi frenezas". La respondo de Paŭlo estas : "Mi ne frenezas", kaj tion scias la reĝo Agripo. Agripo preskaŭ konvinkiĝis fariĝi kristano. Paŭlo diris ke tio estus lia deziro, ankaŭ por la aliaj, La aŭskultintoj konsentis ke, se ne estus tiu apelacio al Cezaro, Paŭlo povus esti liberigita.

4. Komunaj temoj aŭ preskaŭ

Tra tiuj ĉi paroladoj cititaj de Luko en la libro de la Agoj de la Apostoloj oni trovas plurajn komunajn temojn. Ili indikas kio gravas en la kristana predikado.

Mia ordo de citado ne estas statistika. Ne konkludu ion en ĝi.

Jesuo, Kristo, la Sinjoro troviĝas, kiel kelkaj aliaj temoj, en ĉiu parolado krom unu. La kristana mesaĝo sen Kristo ne plu estas kristana. Neniam citata unue, la persono, rolo de Jesuo Kristo estas esenca en la mesaĝo de la Apostoloj. Li estas antaŭanoncita de la profetoj kaj patriarkoj, de David. Enkondukita de Johano la Baptisto, li estas la plenumanto de la diroj de la profetoj. Viro de Dio, li estis elmontrita al la homoj per potenciaĵoj, mirakloj kaj signoj. Malkonfesita de la homoj, li suferis kaj mortis. De Dio li estis relevita el la morto, en gloro li staras dekstre de Dio. Li estis sendata por beno, ricevinte la promeson de la Spirito. Li estis elektita de Dio, la kreinto, kiel garantio por la justa juĝo de la mondo. Li estis humile servata kaj proklamata de la apostoloj, kiujn li komisiis, kaj atestata antaŭ Judoj kaj Grekoj. Li peris la sanigon de la almozulo. Li haltis Paŭlon en sia persekutado kaj sendis lin por atesti.

Ankaŭ gravas en la mesaĝo de la Apostoloj la proklamo de la **releviĝo de Jesuo**. La Evangelio ne valoras, se oni flankenmetas la releviĝon. Tiu proklamo estis kaj restas miskomprenita de multaj, malsaĝeco aŭ skandalo. Tiun releviĝon de la Kristo, kiu troviĝis jam en la vortoj de David plenumis Dio. La nomo de la releviĝinto kapablas fortigi la lamulon. De lia releviĝo estas multaj atestantoj kaj de ĝi fontas promeso, garantio de savo, de lumo al la popolo kaj al la nacioj.

Alia ne evitenda parto de la Evangelia mesaĝo estas la alvoko al **pento**, kaj nur malmultaj paroladoj ne mencias aŭ aludas ĝin. "Ekpentu kaj baptiĝu". "Pentu do, kaj konvertiĝu". Johano predikis la bapton de pentu. En Efeso, Paŭlo atestis pri pentu antaŭ Dio. "Leviĝu kaj baptiĝu kaj forlavu viajn pekojn" aŭ pli ĝuste "releviĝinta baptiĝu kaj laviĝu de viaj pekoj". Oni trovas tri grekajn radikojn kun proksima signifo. Ĉefe μετανοια, ankaŭ επιστρεψις, respektive kun la signifo de returniĝo, renversiĝo, kaj ankaŭ αναστασις kiu ankaŭ signifas releviĝo, samtempe stariĝo kaj reviviĝo.

En ĉio, en ĉiuj ĉi tiuj paroladoj, oni proklamas ke **Dio agas**, ke li kondukas ĉion pri la savo. En la citita profeta teksto de Joel, Dio estas la subjekto de ĉiuj agoverboj. Ankaŭ la veno de Jesuo estas agado de Dio, intenco kaj antaŭscio. Sed ĉefe, Dio estas la aganto en la releviĝo de Jesuo el la mortintoj. En la tuta rerakonto de Stefano pri la bibliaj okazaĵoj, Dio aperas kiel la aganto, kiu rilatas kun la patriarkoj kaj la profetoj. Same estas en la parolado de Paŭlo en Antioĥia, sed en iom

pli mallonga formo. Li ankaŭ proklamas ke Dio estas la aganto en la releviĝo de Jesuo, kaj estas tiu kiu plenumis al ni, por ni, la promeson faritan al la patroj, kaj ankaŭ la pardonon de la pekoj kaj la pravigon. Antaŭ la Atenanoj, Paŭlo asertas ke Dio agis, estras en la kreado de la mondo, difinas la epokojn (la bonajn momentojn καιρος), elektis sian Kriston kaj relevis lin el la mortintoj. En la daŭro de la vojo de Paŭlo Dio akompanas lin per la agado de la Sankta Spirito. Antaŭ la akuzanta homamaso, Paŭlo asertas ke lia servo, lia misio iri al la nacioj estis difinita de Dio mem. Li ankaŭ antaŭ Agripo pledas por agnosko de la kapablo de Dio relevi el la mortintoj kiel estis pruvata pere de la releviĝo de Jesuo. Li ankaŭ atestas pri la helpo ricevita de Dio.

Tamen, niaj paroladoj distingiĝas en la premisoj. Aŭ la proklamanto komencas per aludo al la Sanktaj Skriboj, (Leĝo, profetoj, psalmoj) aŭ per atesto pri persona sperto. Kiam la aŭskultantaro estas ĉefe Judoj aŭ timantoj de Dio, kiuj bone konas tiujn tekstojn kaj iliajn rakontojn, la predikistoj uzas ilin.

El la Skriboj, Petro uzis la profeton Joel kaj psalmojn de David. Jesuo estas la sekvo de tiu historio, la sekvo, konsekvenco de la agado de Dio. Nenio nova, nur plenumiĝo, markita de la releviĝo. Antaŭ la homoj ĉe la pordo de la Templo, li komencis de Abraham kaj la patriarkoj, kaj tra la profetoj kaj Moseo kaj Samuel kondukis al Jesuo. Kaj la releviĝo de Kristo estas la signo de beno kaj pento (deturni, αποστρεφειν). Stefano, multe pli detale trairis la bibliajn rakontojn, de Ĥaran al Egiptujo, de Jozef al Moseo, de la tabernaklo al la Templo, de la persekutitaj profetoj al la kruco de Jesuo. Paŭlo, en la sinagogo en Antioĥia komencis en Egiptujo kaj menciis la konkeron de la Kanaana lando, kaj tra Samuel kaj Saulo iris rekte de David al Jesuo, kiu estas la plenumo de la promeso konfirmita de Johano. En la postaj cititaj paroladoj, Paŭlo ne plu aludas la Skribojn, krom antaŭ Agripo (Moseo kaj la profetoj).

Paŭlo uzas ekde Ateno alian premison, sian **propran sperton**. Li rakontas pri altaro, kiun li hazarde vidis en la urbo, Tiu altaro estas ja konata ekster la kristana literaturo. Tie, li trovis komunan grundon por prezenti la Evangelion. Duona sukceso. Al la respondeculoj de la komunumo de Efeso, li dividis komunajn rememorojn, kaj ankaŭ siajn proprajn sentojn. Emociiga momento. En la lastaj ĉapitroj, Paŭlo pravigas sian vivon. Li rakontas kiu li estis antaŭ sia renkontiĝo kun Jesuo survoje al Damasko (antaŭ la sinedrio li ne povis iri plu), kaj kiu li estis poste, kiamaniere Dio kondukis lin.

Atestantoj estis ĉi tiuj parolintoj. Ili rakontis pri la releviĝo de Jesuo Kristo, kiun ili spertis. Ili rakontas pri sia renkontiĝo kun Jesuo, renkontiĝo pli posta, post Pentekosto. Tion ili asertas, "Pri kio, ni (ĉiuj) estas atestantoj (μαρτυρες)". Martiro ne estas tiu mortas, sed tiu kiu atestas. "Multaj, kiuj venis kun li el Galileo [...] nun estas liaj atestantoj ĉe la popolo". "Ateston farante al Judoj kaj Grekoj pri pento antaŭ Dio kaj pri fido al nia Sinjoro Jesuo Kristo". "Se nur mi povos plenumi [...] la komision, kiun mi ricevis de la Sinjoro Jesuo, atesti la evangelion de la graco de Dio." "Ĉar vi estos lia atestanto antaŭ ĉiuj homoj pri ĉio, kion vi vidis kaj aŭdis." Jesuo aperis al Paŭlo "por difini vin [Paŭlon] kiel servanton al mi [Jesuo] kaj atestanton pri la cirkonstancoj, en kiuj vi [Paŭlo] jam vidis min [Jesuo], kaj ankaŭ en kiuj mi [Jesuo] poste aperos al vi [Paŭlo]". Pri la vorto μαρτυς, μαρτυρος, kies signifo estas esence atestanto, kiel mi jam diris, strange nia Esperanta traduko denove interpretis en 22:20, parolante pri Stefano kaj tradukis "martiro".

Kiam preskaŭ ĉiuj paroladoj mencias la releviĝon, kelkaj ankaŭ mencias la **krucumadon**. Kiam tiuj vortoj estis adresitaj al loĝantoj de Jerusalemo, la apostoloj diris ke ili estis la kaŭzo de tiu mortigo.

"Lin, laŭ la difinita intenco kaj antaŭscio de Dio transdonitan, vi per la manoj de senleĝuloj krucumis kaj mortigis." 2:23 La intenco estas de Dio, la efektivigo de la popolo (vi) kaj la realigo de la Romianoj (la senleĝuloj). En la posta ĉapitro: vi transdonis malkonfesis kaj mortigis la servanton de Dio, nome Jesuo. Stefano same akuzas: "la Justulo, de kiu vi nun fariĝis la perfidintoj kaj mortigintoj". En Antioĥia, Paŭlo same riproĉas la krucumadon al la Jerusalemano. "Ĉar la loĝantoj en Jerusalemo kaj iliaj regantoj ne konis lin; kaj kondamnante lin, ili plenumis la voĉojn de la profetoj ĉiusabate legatajn. Kaj trovinte en li nenian kaŭzon de morto, ili tamen petis Pilaton mortigi lin." Ni notu ke tiu mortigo "plenumas la voĉojn de la profetoj," Estas multaj diskutoj pri la funkcio de tiu elverŝado de la sango de Jesuo. Ĝi aperas necesa, antaŭanoncita, plenumanta. Al la pliaĝuloj kaj respondeculoj de Efeso, Paŭlo donas elementon: Dio aĉetis la Eklezion per sia propra sango. Restas tamen laboro por la teologoj: Kial estis necesa tiu kruela morto? Se estis aĉeto, al kiu

Dio aĉetis? Ĉu ĝi estas la prezo por la pekaj de la homoj? Simplaj respondoj ne sufiĉas. Ĉu eĉ ili utilas?

Alia lasta elemento, kiu troviĝas en preskaŭ ĉiuj ĉi paroladoj : **la promeso, la espero**. Releviĝinta, Jesuo elverŝis la Sanktan Spiriton laŭ la promeso farita. Venos "tempoj (καιρος) de refreŝiĝo de la vizaĝo de la Sinjoro [tradukita la Eternulo]", "tempoj (χρονος) de restarigo de ĉio". Stefano rediras la promesojn de Dio al Abraham. Laŭ la promeso, el la idaro de David, Dio venigis al Izrael Savanton, Jesuon, kaj tiel plenumante ĝin, Dio relevis lin. Paŭlo esprimas la esperon tiel : "li [Jesuo] unua per la revivigado de mortintoj proklamas lumon al la popolo kaj al la nacioj". Mi povus ankaŭ paroli pri aliaj temoj, kiuj kuras en tiuj tekstoj : ekzemple la fido, la pardono de la pekaj,

Konkludo

Mi nun volas konkludi per rimarkoj, kiuj tuŝas nian nunan homiletikon, tio estas la manieron proklami, prediki la Evangelion, rigardante tiujn paroladojn.

Kelkaj aspektoj estas kaj restas nepraj. Ni estas atestantoj, atestantoj pri nia renkontiĝo persona kun la releviĝinto. Kristanismo ne estas unu filozofio inter aliaj. Ĝi estas persona rilato kun Dio. Tiu renkonto povas okazi en tre diversaj manieroj, post persona vivsperto, bona aŭ malbona, post filozofia konvinkiĝo, post renkonto kun atestanto de Kristo, post persona legado aŭ aŭdado de la Biblio aŭ de alia libro, sed finfine establiĝas tiu rekta rilato.

Kristanismo sen Kristo ne plu estas kristanismo. Nia vivo estas en Kristo. Nia atesto, nia parola kaj aga atesto estas en Kristo, pri Kristo, pro Kristo. La persono de Jesuo Kristo ne estas apendico de nia vivo, ĝi estas la koro, la kerno de nia vivo. El li fontas nia espero.

Kristo releviĝis. Li estis mortigita kaj Dio relevis lin. Tio ne estas flanko de la fido. Se Kristo ne releviĝis, nia fido estas vana. Ĉu al aliaj la releviĝo estas skandalo, ĉu estas frenezeco, ĝi al ni estas firma grundo. Pri ĝi ni aŭdacu paroli, pripensi, mediti.

Prediki la penton, la konvertiĝon, la returniĝon, la renversiĝon, tio estas same nepra. Tio apartenas al la kristana proklamo. Sen modifi la celon de la vivo, sen ŝanĝiĝi, ne estas eble iri la vojon de la Evangelio. Kaj tiu ŝanĝiĝo estas la konsekvenco de la renkontiĝo kun Kristo. La iniciato estas de ambaŭ, Dio serĉas ĉiun el ni kaj donas al ni la forton, la konvinkon turni nin al li, kaj ni tion faras. Ni povas turni nin al li ĝuste ĉar li venas al ni.

En tio, ni agnoskas ke Dio regas. Li agis kaj agas en la historio de la universo, en la historio de la homoj, en la historio de lia popolo Izrael, en la historio de la Eklezio, eĉ se tiuj foje (ofte) devojiĝas. Ni ne rigardu al ni, eraremaj, sed ni rigardu al li, fidinda.

Oni trovas en la Skriboj la arkivojn de tiu regado de Dio, de la erarvagemo de la homoj kaj de la plano kaj promeso de la savo de Dio per Jesuo Kristo. En ili estas nutraĵo por ni. Estas fonto de savo por ĉiu homo kiu esperas kaj serĉas. El ili oni povas proklami la Evangelion, la bonan novaĵon. Du gravaj aspektoj estas postulataj de niaj kunuloj, de niaj spektantoj, de niaj aŭskultantoj, la aŭtoritato kaj la aŭtentikeco. Tiujn oni povas retrovi en tiuj paroladoj. Tiuj kiuj estas konstruitaj, komencitaj per la Skriboj baziĝas sur aŭtoritato, aŭtoritato akceptata de la aŭskultantaro. Tiuj kiuj estas konstruitaj sur la persona sperto baziĝas sur la aŭtentikeco de la atestanto. Fakte ambaŭ samtempe. Komunan grundon oni devas trovi, ĉu per aŭtoritato komuna, ĉu per aŭtentikeco agnoskita, por povu atesti pri Kristo, cetere ankaŭ pri io ajn.

Tiuj ĉi paroladoj estas leg'endaj tekstoj, studendaj, meditendaj por bone pensi nian propran vivon, nian propran fidon kaj nian propran ateston al Kristo kaj al lia Evangelio.